

SANTA ÀGUEDA, LA FRAGILITAT D'UNA FORTALESA

El Castell de Santa Àgueda és, sens dubte, el jaciment arqueològic més important de l'època islàmica de Menorca però, paradoxalment, és un dels més desconeguts ja que mai ha estat excavat amb metodologia arqueològica. És, per tant, un jaciment pràcticament inèdit, del que no tenim més dades que les que ens proporcionen les fonts històriques i les que ens donen els elements i les estructures que afloren en superfície.

Però, encara que es tracti d'un jaciment intacte, verge, pendent de ser estudiat en la seva integritat amb els mitjans científics que ens proporciona l'arqueologia i d'haver estat abandonat com a castell ja en l'Edat Mitjana, els canvis que ha patit en els últims anys són visibles fins i tot pels ulls més profans en la matèria. Efectivament, si comparem l'estat actual de les murades d'aquesta fortificació amb fotografies preses en la dècada de 1950, quan el llogaret que hi ha enmig del castell encara estava habitat i en funcionament, es pot constatar clarament que el procés de deteriorament del castell s'ha accelerat en les darreres dècades.

Les causes de la degradació dels elements més visibles de la fortificació no han estat la pressió humana ni els efectes d'una activitat rural nociva amb l'entorn sinó tot el contrari, és la pròpia naturalesa en el seu estat més salvatge, l'abandonament i la manca de manteniment, l'envaïment d'arbres i altra vegetació arreu i, sobretot, el creixement de figueres, alzines i mates entre les estructures i els murs que delimiten el recinte arqueològic que, en alguns casos, han tingut uns efectes devastadors. Un dels més recents i visibles ha tingut lloc aquest mateix hivern, fa ben pocs mesos, quan un tram de la muralla de recinte, molt descohesionat pels efectes de les arrels d'una figuera que creixia entre les pedres, es va acabar esfondrant durant unes pluges.

La Societat Històrico-Arqueològica Martí i Bella es va fer ressò d'aquest fet i va transmetre la seva preocupació per la degradació d'aquest BIC (Bé d'Interès Cultural) al departament de patrimoni històric del Consell Insular de Menorca. A través del grup de voluntaris GIBET, adscrit a la Societat i amb l'autorització de l'administració insular, es va fer el passat mes de maig una jornada de neteja de vegetació, una modesta contribució popular per aturar el deteriorament d'aquest monument tan transcendental per a la història de Menorca.

Aquesta actuació va ser una intervenció de conservació preventiva i de manteniment destinada a ralentitzar el procés de degradació d'alguns indrets de la muralla del jaciment arqueològic, mantenir l'estabilitat de les estructures i evitar esfondraments irreparables mitjançant la neteja d'arbres i altra vegetació d'alguns trams de la muralla tot partint del criteri de la no intervenció en les estructures arqueològiques que conformen el jaciment.

L'actuació va tenir lloc en un tram del parament de la muralla nord del recinte central del

jaciment, on els efectes produïts pels agents de biodeteriorament eren més palpables. Es van tallar les figueres de cristià que creixien en certs punts dels murs de la fortificació mitjançant la poda manual de les branques més primes amb l'ajut de cisalles, estisores de podar i xurracs, i les soques i les branques més gruixudes amb motoserres. Una vegada tallats els arbres, es va deixar la soca i les arrels in situ i s'hi van fer talls i perforacions arreu de les parts visibles amb l'ajut de la mateixa motoserra i amb taladres de broca. Una vegada fet açò, es va fer un tractament químic amb l'objectiu d'evitar els rebrots i matar completament cadascuna de les figueres tallades. Totes les encletxes i forats es van impregnar amb una herbicida químic concentrat i de forta efectivitat. I per si açò no era suficient, es van clavar claus d'aram a les soques, tapant-les després amb abundant sal marina. Fet açò, i amb l'objectiu de garantir l'èxit del tractament tot aconseguint una millor absorció i actuació dels productes, es va fer un revestiment efímer d'impermeabilització i segellat individualitzat de les soques.

En èpoques de dificultats econòmiques i de contenció de la despesa pública, la conservació del patrimoni històric està, possiblement, en el darrer escalafó de prioritats de les administracions i, òbviament, les partides pressupostàries per al seu manteniment i el seu estudi es redueixen a la mínima expressió. Les actuacions de conservació preventiva en el Castell de Santa Àgueda, com la portada a terme per la "Martí Bella", haurien d'esdevenir prioritàries davant actuacions d'elevat cost de rehabilitació o restauració d'elements específics. La prevenció, doncs, és la millor solució per garantir la conservació del patrimoni en època de crisi. La neteja sistemàtica d'arbres i vegetació entorn dels elements més visibles i en els paraments dels diferents recintes de la muralla del castell tindria un cost molt baix i contribuiria d'una manera molt notable a aturar la degradació que pateix aquest jaciment en un moment en que s'han de racionalitzar al màxim les despeses destinades a la conservació del nostre patrimoni històric.

Equip de Direcció del Projecte Gibet
Societat Històrico-Arqueològica Martí i Bella